

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3\(22\)-233-244](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-233-244)

Ірина Підлипняк

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-8265-589X>*

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ РІЗНОВІКОВОЇ ГРУПИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається суть термінів «індивідуалізація», «диференціація». Розглянуто проблему виникнення та дослідження категорії «індивідуально-диференційований підхід», розкрито індивідуально-диференційований підхід в поглядах вчених сучасності. Виділенні основні позиції, що визначають сутність індивідуально-диференційованого підходу як засобу підвищенні якості навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу. Запропоновано засоби підвищення ефективності формування навчальних знань і всебічного розвитку дітей. Технологія диференційованого навчання являє собою сукупність організаційних рішень, засобів і методів диференційованого навчання, що охоплюють певну частину освітнього процесу.

В умовах одночасного навчання дітей в різновіковій групі постає проблема оптимальної організації їх пізнавальної діяльності, вікових та навчальних можливостей. Вирішенню цієї проблеми сприяє здійснення внутрішньогрупового диференційованого навчання, обов'язковою умовою якого є створення різнорівневих груп. Ураховуючи рівень пізнавальних можливостей дітей, застосовують різні прийоми організації навчальної діяльності: за ступенем складності, за ступенем самостійності, за обсягом.

Ключові слова: індивідуалізація, диференціація, індивідуально-диференційований підхід, навчально-виховний процес, діти дошкільного віку, дошкільний навчальний заклад, різновікова група.

Iryna Pidlypniak

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of
Psychology and Pedagogy of Child Development,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-8265-589X>*

IMPLEMENTATION OF AN INDIVIDUALLY DIFFERENTIATED APPROACH IN THE CONDITIONS OF A VARIOUS AGE GROUP OF A PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Abstract. The article deals with the essence of the terms «individualization» and «differentiation». The problem of the emergence and study of the category «individualized and differentiated approach» is considered, the individualized and differentiated approach in the views of modern scientists is revealed. The main positions that define the essence of the individual-differentiated approach as a means of improving the quality of the educational process of preschool educational institution are highlighted. The means of increasing the efficiency of the formation of educational knowledge and comprehensive development of children are proposed. The technology of differentiated learning is a set of organizational decisions, means and methods of differentiated learning, covering a certain part of the educational process.

In the context of simultaneous education of children in a multi-age group, the problem of optimal organization of their cognitive activity, age and learning capabilities arises. The solution to this problem is facilitated by the implementation of intra-group differentiated learning, a prerequisite for which is the creation of multi-level groups. Taking into account the level of cognitive abilities of children, various methods of organizing educational activities are used: by the degree of complexity, by the degree of independence, by the volume.

Keywords: individualization, differentiation, individualized approach, educational process, preschool children, preschool educational institution, multi-age group.

Постановка проблеми. Актуальність зумовлена концептуальним положенням сучасної теорії дошкільного виховання, спрямованої на використання потенційних можливостей розвитку кожної дитини, формування індивідуально-творчих здібностей уже на етапі дошкільного дитинства. Це передбачає «диференціацію навчально-виховного процесу відповідно до індивідуальних задатків, нахилів, здібностей, інтересів та потреб кожного вихованця, виявлення талантів, створення як найсприятливіших умов для самовираження, самоствердження й самореалізації кожного індивіда» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій останніх років свідчить, що у вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній науці проблема індивідуального підходу та диференціації навчання і психічного розвитку дітей дошкільного віку досліджувались у різних аспектах, а саме: висвітлення рівнів, форм і видів диференціації та її навчально-методичне забезпечення (В. Бондар, В. Крутецький, О. Савченко); виявлення меж і потенційних

можливостей дітей дошкільного віку в оволодінні знаннями, вміннями, способами пізнавальної діяльності(О. Проскура); визначення шляхів здійснення індивідуального та диференційованого підходу (В. Котирло, О. Кононко, Т. Степанова). Серед них провідна роль відводилась вивченню та виявленню загальних психо-фізіологічних особливостей розвитку дитини в умовах індивідуальної форми навчання(Ш. Амонашвілі, О. Запорожець, Н. Менчинська); вивченню меж і потенційних можливостей дітей дошкільного віку в оволодінні знаннями, вміннями, способами пізнавальної діяльності (Т. Тарунтаева); розробці змісту й методів діагностики розвитку дітей та учнів (В. Котирло, С. Ладивір, Т. Титаренко та ін.); визначенню шляхів управління навчальною діяльністю на основі індивідуального підходу (Н. Бочарова). Таким чином, ученими була всебічно обґрунтована необхідність і можливість оптимізації навчання на ґрунті індивідуального підходу до кожного конкретного суб'єкта навчальної діяльності.

Метою статті є обґрунтування необхідності використання індивідуально-диференційованого підходу в організації навчально-виховного процесу з дітьми дошкільного віку. Основним завданням нашого дослідження є аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми індивідуально-диференційованого підходу до дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Концептуальне положення сучасної теорії дошкільного виховання спрямоване на використання потенційних можливостей розвитку кожної дитини, формування індивідуально-творчих здібностей вже на етапі дошкільного дитинства. В період від народження до семи років закладаються підвалини набуття в подальшому різних спеціальних знань, умінь і навичок. Одним із принципів забезпечення успіху у вихованні та навчанні дітей в дошкільних навчальних закладах є врахування вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини. У реалізації індивідуального підходу особливу роль відіграє диференціація навчання. Вона здійснюється через добір змісту навчального матеріалу та прийомів роботи з дошкільниками, зумовленими особливостями їхнього сприймання, пам'яті, мислення, емоційно-вольової сфери [3].

У педагогіці індивідуалізацію навчання розглядають як організацію навчального процесу, за якої вибір способів, прийомів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності дітей, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання, або як «загальну цілеспрямовану систему вивчення, проектування особистості і здійснення проекту її формування в процесі навчально-виховної роботи в колективі» [4].

Індивідуалізація навчання – це взаємодія педагога з групою дітей за індивідуальною моделлю з урахуванням їх особистісних особливостей, здібностей [3].

Відтак, під індивідуалізацією навчання ми розуміємо специфічну форму організації навчально-виховного процесу, що забезпечує педагогічний принцип реалізації змісту, цілей навчання, відповідно до індивідуальних відмінностей дітей.

Як відомо, індивідуальний підхід до виховання дошкільників, підвищуючи рівень розумової підготовки дітей, включає індивідуальну роботу дітей поза заняттями, використання різних індивідуальних завдань, дидактичних ігор та ін. Індивідуальний підхід до виховання реалізується завдяки вибору педагогом особливих засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності кожного вихованця. Варіюються вимоги до засвоєння матеріалу, що вивчається (добір завдань, різних за змістом і ступенем складності); форми організації навчання (колективна, групова, індивідуальна); кількість і характер допомоги, що надається дітям; темпи оволодіння знаннями та навичками [6].

У реалізації такого індивідуального підходу особливу роль відіграє диференціація навчання. Вона здійснюється через добір навчального матеріалу та прийомів роботи з дошкільниками, зумовленими особливостями їхнього сприймання, пам'яті, мислення й мовлення, емоційно-вольової сфери.

Диференціація навчання (лат. *differentia* – різниця), форма організації навчальної діяльності, яка враховує нахили, інтереси, здібності дітей [3].

Диференціація навчання – це створення умов для навчання дітей, що мають різні здібності та проблеми, шляхом їх організації в однорідні (гомогенні) групи.

Диференційований підхід до виховання дітей – це перехідна стадія від колективних форм роботи до індивідуальних, що дозволяє будувати роботу з різними групами з метою впливу на кожну дитину, відповідно до її індивідуальних особливостей. Здійснюючи диференційований підхід, дорослий віддає перевагу роботі з групою, об'єднаною за певною ознакою, що оптимізує освітній процес, дає різним дітям можливість навчатись і виховуватись за різними програмами [4].

Упродовж багатьох століть питання диференціації розглядалося в руслі загальної проблеми індивідуального підходу в процесі навчально-виховної роботи. Під диференціацією в педагогіці розуміють цілісний процес розвитку особистості з урахуванням її здібностей, нахилів, можливостей та інтересів на ґрунті створення необхідних педагогічних умов для засвоєння знань, формування вмінь і навичок, відносно рівня їх навченості (сприйняття до педагогічних впливів). Диференціація й індивідуалізація як два взаємопов'язаних процеси здійснюють певний позитивний вплив на результат навчання. Індивідуалізація розглядається як специфічна форма організації навчально-виховного процесу, що забезпечує педагогічний принцип реалізації змісту, цілей навчання відповідно до індивідуальних відмінностей дітей.

Щодо феномена «диференційований підхід», зазначимо, що в літературі він як самостійний принцип навчання не виділяється і найчастіше використовується як синонім поняття «індивідуальний підхід». Таким чином, у більшості наукових праць терміни «індивідуальний підхід» і «диференційований підхід» розглядаються як принципи навчання, а індивідуалізація та диференціація – як реалізація відповідних принципів [6].

Диференційований підхід до виховання дітей – це перехідна стадія від колективних форм роботи до індивідуальних, що дозволяє будувати роботу з різними групами з метою впливу на кожну дитину відповідно до її індивідуальних особливостей. Здійснюючи диференційований підхід, дорослий віддає перевагу роботі з групою, об'єднаною за певною ознакою, що оптимізує освітній процес, дає різним дітям можливість навчатись і виховуватися за різними програмами.

Технологія диференційованого навчання являє собою сукупність організаційних рішень, засобів і методів диференційованого навчання, що охоплюють певну частину освітнього процесу.

Щербакова К. Й. виокремлює ще й такі види диференціації:

1. За здібностями (загальними, спеціальними);
2. За нездібністю до навчання (групи вирівнювання)

Кузьменко В. І. пропонує основні принципи комплектування груп за такими ознаками:

1. За бажанням чи інтересом дітей (до того чи іншого виду діяльності, матеріалу);
2. За законами психологічної сумісності (не руйнувати природні угруповання дітей, а включатися в них);
3. За принципами педагогічної діяльності (з урахуванням компетентності дитини в тій чи іншій сфері життєдіяльності).

Диференціація буває внутрішня і зовнішня.

Диференціація внутрішня – створення змішаних (різновікових) груп, де дітей спочатку не розділяють за здібностями, інтересами, нахилами; організація в цих групах неоднорідного навчального середовища, завдання якого – різнобічний розвиток кожної дитини; відсутність спеціального відбору (діагностики) дітей, але в межах групи може бути надана кожній дитині можливість працювати за індивідуальною програмою (завдання різної міри складності).

Диференціація зовнішня – створення однорідних груп за здібностями, інтересами, нахилами; організація в цих групах однорідного середовища (робота з різними рівнями інтелектуального розвитку); організація груп на основі відбору (за результатами контрольної-діагностичних зрізів).

Вимоги до диференційованих завдань:

Завдання пропонувати кількома варіантами, що полегшує перевірку завдань після кожного етапу заняття;

Передбачати обсяг завдань, щоб всі діти могли одночасно їх закінчити.

У процесі диференціювання завдань для дітей дошкільного віку доцільно використовувати такі способи:

Зміст однаковий для усієї групи, а для дітей високого рівня – зменшення часу виконання завдання, збільшення обсягу або ускладнення способу виконання;

Спільне завдання для усієї групи, а для дітей низького рівня – допоміжний матеріал, що полегшує його виконання (наочність, зразок, схема тощо);

Використання на одному з етапів заняття завдань різного змісту і складності для дітей усіх рівнів розвитку;

Самостійний вибір дітьми завдання з кількох, запропонованих педагогом на етапі закріплення тощо

Отже, готуючи диференційовані завдання, педагог обов'язково зіставляє мету і зміст із рівнем знань і розвитку дітей, шукає те спільне у змісті й характері завдань, без чого не можна правильно визначити ступінь їх складності для кожного рівня розвитку дітей

Для успішного застосування диференційованого підходу педагог повинен:

1. Глибоко знати кожну дитину, систематично вести психолого-педагогічне спостереження.

2. Наблизити навчання до навколишнього життя, особистого досвіду дітей.

3. Активізувати пізнавальну діяльність дошкільнят.

4. Здійснювати постійний взаємо-зворотний зв'язок.

5. Вміло використовувати міри заохочення.

6. Слід чітко визначити, на якому етапі заняття потрібна диференціація, передбачати варіанти завдань, дібрати підказки як здорові опори під час виконання вправ, складніші завдання для здібних дітей.

7. Завжди пам'ятати, що центральне місце у досягненні навчальної мети належить системі вправ. Лише за умови, що їх види, послідовність і кількість взаємопогоджені, відповідають характеру засвоєння матеріалу, можна досягти високої якості кінцевих результатів.

Успішне здійснення диференціації можливе за умов, коли педагог:

1. Уміє передбачати труднощі, які можуть виникнути в дітей під час засвоєння матеріалу;

2. Враховує загальну та потенційну готовність дітей до наступної діяльності, тобто рівень сформованості знань, здатність самостійно працювати тощо;

3. Використовує в системі диференційовані завдання індивідуального, парного групового характеру;

4. Проводить ґрунтовний перспективний аналіз: для чого використовуються завдання, чому їх треба використовувати на цьому етапі заняття, як продовжити роботу на наступних заняттях.

Шляхи успішного забезпечення диференційованого підходу:

- Знання індивідуальних особливостей;
- Ведення психолого-педагогічних досліджень;
- Активізація навчальної діяльності;
- Використання власного досвіду дітей;
- Визначення етапів заняття, що потребують диференціації, варіативності;
- Вміле використання заохочення;
- Взаємозворотність у навчанні ;
- Різноманітність варіативних завдань;
- Систематичність;
- Передбачення обсягу завдань для одночасного закінчення їх дітьми;
- Правильний вибір навчального матеріалу.

Вимоги до диференційованих завдань:

- Завдання пропонувати кількома варіантами, що полегшує перевірку завдань після кожного етапу заняття;
- Передбачати обсяг завдань, щоб всі діти могли одночасно їх закінчити.

У процесі диференціювання завдань для дітей дошкільного віку доцільно використовувати такі способи:

- Зміст однаковий для усієї групи, а для дітей високого рівня – зменшення часу виконання завдання, збільшення обсягу або ускладнення способу виконання;
- Спільне завдання для усієї групи, а для дітей низького рівня – допоміжний матеріал, що полегшує його виконання (наочність, зразок, схема тощо);
- Використання на одному з етапів заняття завдань різного змісту і складності для дітей усіх рівнів розвитку;
- Самостійний вибір дітьми завдання з кількох, запропонованих педагогом на етапі закріплення тощо

Отже, готуючи диференційовані завдання, педагог обов'язково зіставляє мету і зміст із рівнем знань і розвитку дітей, шукає те спільне у змісті й характері завдань, без чого не можна правильно визначити ступінь їх складності для кожного рівня розвитку дітей

В умовах одночасного навчання дітей в різновіковій групі постає проблема оптимальної організації їх пізнавальної діяльності, вікових та навчальних можливостей. Вирішенню цієї проблеми сприяє здійснення внутрішньогрупового диференційованого навчання, обов'язковою умовою якого є створення різнорівневих груп. Ураховуючи рівень пізнавальних

можливостей дітей, застосовують різні прийоми організації навчальної діяльності: за ступенем складності, за ступенем самостійності, за обсягом.

Диференціація за ступенем складності передбачає застосування таких завдань: які потребують різної ґрунтовності узагальнення та висновків; які розраховані на різний рівень роботи; репродуктивного і творчого характеру.

Диференціація за ступенем самостійності передбачає застосування завдань однакової складності, але з різною мірою допомоги кожній групі дітей. Для виконання завдання найсильнішій групі ставиться лише мета, а способи її досягнення діти відшукують самостійно; дітям другої групи пропонується незначна допомога – конкретизація завдання. Вказівка на прийоми розв'язування, зразок, навідні запитання, схема, малюнок тощо. Для розв'язання завдання дітям третьої групи надається найбільш повна інформація. Залежно від сформованості у дітей навичок розв'язання пізнавальних завдань, інформація дозується від найбільш до найменш повної.

Диференціація за обсягом передбачає завдання однакового змісту, але диференціюється або обсяг, або час його виконання. Технологія диференційованого навчання гуманізує освітній процес, створює сприятливі умови для забезпечення повноцінного розвитку кожної дитини.

Науковцями доведено, що диференціація та індивідуалізація навчального процесу створюють умови для поглиблення знань, впливають на ставлення дітей до навчання. Під час групової роботи встановлюються тісні контакти між вихователем і дитиною, а також між самими дітьми, створюється більше можливостей для вираження емоційних потреб, пізнавального інтересу, для здійснення допомоги кожній дитині. Індивідуальні форми роботи дозволяють ефективніше враховувати всі індивідуальні якості дитини. Поєднання різних форм організації навчального процесу, їх взаємопереходи виступають як механізми просування кожної дитини на більш високий рівень у своїй навчальній діяльності [6].

Диференціація й індивідуалізація як два взаємопов'язаних процеси здійснюють певний позитивний вплив на результат навчання. Під диференціацією в педагогіці ми розуміємо цілісний процес розвитку особистості з урахуванням здібностей, можливостей та інтересів на основі створення необхідних умов для придбання знань, формування умінь і навичок стосовно рівня її навченості. Індивідуалізація розглядається як специфічна форма організації навчально-виховного процесу, що розкриває педагогічний принцип реалізації змісту, цілей навчання з урахуванням індивідуальних відмінностей дітей.

Впровадження індивідуального підходу у практичну діяльність дошкільного закладу передбачає диференційоване бачення етапності психолого-педагогічної роботи як цілісної системи взаємопов'язаних кроків:

1. Попереднє виявлення індивідуальних особливостей розвитку кожної дитини;
2. Уточнення, деталізація та поглиблення отриманої інформації, встановлення позитивних та проблемних аспектів розвитку дитини, причин їх виникнення;
3. Фіксація результатів діагностування у щоденниках спостережень, психологічних паспортах деяких дітей, у психологічному «портреті» групи;
4. Систематизація, узагальнення та аналіз результатів вивчення індивідуальних особливостей та соціальної ситуації розвитку дитини;
5. Визначення першорядних і другорядних індивідуальних завдань навчально-виховної роботи з вихованцями, основних стратегій спілкування з їхніми родинami;
6. Вибір адекватних методів і прийомів, форм та засобів виховної роботи;
7. Визначення варіативного навчального змісту;
8. Практичне здійснення індивідуального підходу в навчально-виховному процесі;

За їхньою допомогою виробляється комплекс визначених відповідно до особливостей індивідуального розвитку кожної дитини засобів, форм, методів та прийомів психолого-педагогічного впливу[3].

Науковці і практики сьогодення стверджують, що проблему індивідуалізації виховання найкраще розв'язувати у різновіковій групі. Таких груп стає все більше. Вони з'являються вимушено через проблеми демографічного та соціально-політичного розвитку України. А також створюються спеціально, так як система перебування дитини в такій групі створює чудові можливості для прояву і розвитку її індивідуальності.

Навчання дітей в умовах різновікової групи будується на основі загальних положень дошкільної дидактики. Навчальний процес організують за єдиними програмою і методикою. Загалом зміст і методи, які застосовують для роботи в одновікових групах, певною мірою можна використати і в різновікових, хоча здебільшого це потребує певної корекції. Педагогові потрібно добре продумати, як найдоцільніше поєднати спільні ігри, спостереження, працю молодших і старших з тими видами діяльності, які переважають у роботі з дітьми одного віку. Організація педагогічного процесу в різновіковій групі потребує від педагога знання програми всіх вікових груп, уміння зіставляти програмові вимоги з віковими та індивідуальними особливостями дітей, здатність правильно розподіляти увагу, розуміти й бачити кожну дитину і всю групу в цілому, спрямовувати розвиток дітей

згідно із завданнями виховання і можливостями. Слід зазначити й ті переваги, які характерні саме для різновікової групи: спілкування молодших дітей зі старшими створює сприятливі умови для формування випереджаючих знань та взаємного навчання. Проте досягти цього можна лише при правильній організації навчально-виховного процесу [2]

Працюючи з дітьми різного віку, педагогам легше відійти від уніфікації освітньої роботи та більше уваги приділяти індивідуалізації виховних методик; опосередковано через старших дітей передавати молодшим позитивний досвід особистих взаємин і т.д.

Сьогодні індивідуальний підхід тлумачать як психолого-педагогічний принцип, що передбачає організацію педагогічного впливу в освітньо-виховному процесі, здійснюваному в навчальних закладах (і в родинному середовищі також), з обов'язковим урахуванням індивідуальних особливостей дитини та умов її життя [5].

Умовами для придбання знань, умінь і навичок дітьми різновікової групи можуть бути: диференціювання дітей за віком на підгрупи; індивідуалізований підхід до навчання (з урахуванням рівнів індивідуального розвитку); використання в роботі диференційованих (різномірних) програм; доцільне сполучення колективних і індивідуальних форм навчання [6].

Навчальний процес у різновікових групах здійснюється з використанням фронтальних, групових та індивідуальних форм організації навчання.

Найбільш раціональною формою організації навчання в різновіковій групі є заняття за одним розділом програми з диференціацією навчальних завдань для кожної вікової підгрупи. Спільні завдання розв'язуються у процесі фронтального навчання, а ті, що стосуються дітей певного віку, – на заняттях із віковою підгрупою. Взаємозв'язок двох типів занять вихователь забезпечує способами їх організації. Наприклад, першу половину заняття педагог працює з однією підгрупою. Або навпаки: заняття розпочинається з усією групою, а потім молодші йдуть гратися, а старші далі займаються з педагогом [1].

Існує й інша форма організації навчання – заняття з віковою підгрупою. При цьому краще вдається врахувати індивідуальні особливості дітей. Скорочується кількість організаційних моментів, завдяки чому підвищується змістова щільність заняття. Під час роботи вихователя з віковою підгрупою є можливість спілкуватися з кожним із них, тобто здійснювати індивідуальний підхід. Тому результативність при груповому навчанні значно вища, ніж при фронтальному. Вважається припустимим скорочення тривалості групових занять порівняно з фронтальними [4].

Одним із найважливіших завдань дошкільної освіти на сучасному етапі є перехід від масового навчання до індивідуального. Сьогодні завдання закладу дошкільної освіти полягає в тому, щоб закласти фундамент освіти

кожного дошкільника, сформувати майбутнє підростаюче покоління як творчу особистість, прищепити прагнення до знань, навчити набувати уміння та навички в умовах демократизації суспільства [6].

Без рішучого повороту навчально-виховного процесу до конкретної людини, без урахування його індивідуальних особливостей та створення умов для розвитку і вдосконалення його психолого-фізіологічних задатків, здібностей, неможливо підготувати сучасного дошкільника як розвинуту особистість.

Організація педагогічного процесу у різновіковій групі потребує від педагога знання програми всіх вікових груп, уміння зіставляти програмові вимоги з віковими та індивідуальними особливостями дітей, здатності правильно розподіляти увагу, розуміти й бачити кожну дитину і всю групу в цілому, спрямовувати розвиток дітей згідно із завданнями виховання і можливостями. Проте досягти цього можна лише за правильної організації освітнього процесу.

Значний розвивальний потенціал різновікових дитячих співтовариств не працює автоматично, а включається лише за умови педагогічно доцільного керівництва з боку дорослого. Педагог, працюючи в різновіковій групі, повинен володіти знаннями специфіки розвитку дитини в умовах міжвікових взаємодій, уміннями конструювати (проектувати і вибудовувати) освітній процес з урахуванням взаємовпливу дітей різного віку, діагностувати хід розвитку дітей і вносити необхідні зміни у зміст освіти і його технології.

Висновки. Індивідуально-диференційований підхід дозволяє ефективно побудувати роботу з різними групами з метою реалізації можливості впливу на кожну дитину, розвитку в ній у процесі роботи з колективом індивідуальних здібностей, особливостей. Він передбачає вдосконалення навчального процесу в дошкільному навчальному закладі з урахуванням індивідуальних здібностей кожної дитини, її навчальних досягнень, особливостей сприймання, мислення, уяви, темпераменту тощо. Здійснення індивідуалізації та диференціації в навчальному процесі дошкільного навчального закладу потребує постійної роботи педагогів у напрямі підвищення професійної майстерності, уважності до індивідуально-окресленої динаміки зростання кожної дитини, її особистісних та навчальних досягнень, життєвої компетентності, а також постійної турботи про оновлення матеріальної бази групи, забезпечення посібниками, матеріалами, урізноманітнення змісту навчальних завдань і планів. Тому індивідуально-диференційований підхід у навчанні останнім часом продовжує вивчатися як один із засобів підвищення ефективності формування навчальних знань і всебічного розвитку дітей, що є перспективою подальших розвідок.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К., 2004. 352 с.
2. Іщенко Л., Підлипняк І., Дука Т. Специфіка міжособистісної взаємодії дітей в умовах різновікової групи закладу дошкільної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. № 4. 2019. С. 81–89.
3. Кузьменко В. Індивідуальний підхід: десять кроків. *Дошкільне виховання*. 2006. № 7. С. 10.
4. Кузьменко В. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років : монографія. К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. 453 с.
5. Підлипняк І. Ю. Теоретичні засади організації педагогічного процесу в різновіковій групі дошкільного навчального закладу. *Наука і освіта*. 2011. № 4. С. 311–313.
6. Степанова Т. М. Індивідуалізація і диференціація навчання математики дітей дошкільного віку : монографія. К. : Вид. «Слово», 2006. 205 с.

References:

1. Dychkivska, I. M. (2004). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Ishchenko, L., Pidlypniak, I., & Duka, T. (2019). Spetsyfika mizhosobystisnoi vzaiemodii ditei v umovakh riznovikovoї hrupy zakladu doshkilnoi osvity [Specificity of interpersonal interaction of children in the conditions of multi-age group of preschool education institution]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Collection of scientific papers of Uman State Pedagogical University*, 4 (pp. 81–89). Uman [in Ukrainian].
3. Kuzmenko, V. (2006). Indyvidualnyi pidkhid: desiat krokiv. [Individual approach: Ten Steps] *Doshkilne vykhovannia – Preschool Education*, 7, 10. [in Ukrainian].
4. Kuzmenko, V (2005). Rozvytok indyvidualnosti dytyny 3-7 rokiv [Personality development of the child 3-7 years] Kyiv [in Ukrainian].
5. Pidlypniak, I. Yu. (2011). Teoretychni zasady orhanizatsii pedahohichnoho protsesu v riznovikovii hrupi doshkilnoho navchalnoho zakladu [Theoretical bases of organisation of pedagogical process in multi-age group of preschool educational institution]. *Nauka i osvita – Science and education*, 4 (pp. 311–313). [in Ukrainian].
6. Stepanova, T. N. (2006). Indyvidualizatsiia i dyferentsiatsiia navchannia matematyky ditei doshkilnoho viku [Differentiation and individualization of teaching mathematics preschool children]. Kyiv: ed. «Word» [in Ukrainian].